

[研究ノート]

ポーランド語の諺 (2)

Polish Proverbs (2)

渡辺 克義

WATANABE Katsuyoshi

Abstract:

Author analyzes the most frequently used Polish proverbs, comparing Japanese ones. He, however, points out the fact that many Polish proverbs have some semantic differences from Japanese quasi-equivalents.

ポーランド語の諺

Indyk myślał o niedzieli, a w sobotę łeb mu ścięli. (直訳：七面鳥は日曜日のことを考えていたが、土曜日に頭を取られた)

甘い、楽観的な夢を描写。

用例：

— Jacku, proszę do tablicy — powiedziała pani.

— Ja? Myślałem, że mnie pani już w tym semestrze nie będzie pytała — zdziwił się uczeń.

— Indyk myślał o niedzieli, a w sobotę łeb mu ścięli. Zapraszam — pani podała Jackowi kredę.

(「ヤツェク、黒板にどうぞ」先生は言った。

「ほくですか？ 先生はもう今学期ほくには当てないだろうと思っていました」生徒は驚いた。

「『七面鳥は日曜日のことを考えていたが、土曜日に頭を取られた』。前にどうぞ」先生はヤツェクにチョークを渡した)

Jak cię widzą, tak cię piszą. (直訳：きみは見られているように、書かれている)

人は外見で判断される場合が多いということ。

用例：

Jeśli chcesz dobre wrażenie na rodzicach Jarka, to się ubierz porządnie i nie mów za dużo. Jak cię widzą, tak cię piszą.

(ヤレクの両親に良い印象を持たれたいなら、ちゃんとした服を着て行き、しゃべりすぎないことね。人は見た目で判断されるから)

Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie. (直訳：クバが神に対するように、神がクバに対する)

他者を冷遇していると、その冷遇した人が冷遇されるとの喩え。自業自得ということ。

用例：

— Dziwisz się, że Kasia jest z tobą nieszczera? A ty to jej nie oszukiwałaś? Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.

(カシヤがよそよそしいのが不思議ですって？ あなたは彼女を騙さなかった？ 自業自得ね)

Jak się nie ma, co się lubi, to się lubi, co się ma. (直訳：欲しいものが手に入らないなら、あるものを欲するだけだ)

望むものがないなら、あるもので満足するほかはないということ。

用例：

Miałem nadzieję, że będę miał pokój z widokiem na jezioro, ale – niestety – moje okno wychodziło na podwórko, na którego środku stały dwa kontenery na śmieci. Trudno, jak się nie ma, co się lubi, to się lubi, co się ma...

(湖が望める部屋が希望だったのだが、あいにく私の部屋の窓は中庭に面している。しかもその中央にはゴミ収集ボックスが2つある。やむをえない。欲しいものが手に入らないなら、あるものを欲するだけだ)

Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz. (直訳：あなたは床を整えたように、眠る)

自分の行いに責任を持たなければならないということ。「自分で蒔いた種は自分で刈れ」。

用例：

— Nie uczyłeś się przez cały semestr i teraz chcesz mieć taki sam stopień jak inni? — nauczyciel spojrzał zdziwiony na Krzysia. Chłopiec był obrażony. — O, nie, mój drogi, jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz, stawiam dopuszczający.

(「きみは学期中、勉強してこなかったのに、いまになって皆と同じような成績をつけてほしいというわけかね？」先生は驚いた様子でクシシを見た。クシシはふてくされていた。「そうは問屋が卸さないよ、君。自業自得だよ。『可』を付けおこよ」)

Jak spadać, to z wysokiego konia. (直訳：どうせ落ちるなら、高い馬から)

目標の達成が困難でも、失敗を怖れないということ。

用例：

A : A ja zdaję na psychologię.

B : Co ty! Wiesz, jak tam się trudno dostać? Dwunastu kandydatów na miejsca!

A : Trudno. Jak spadać, to z wysokiego konia.

(A : ぼくは心理学科を受けるよ。

B : えっ！ 受かるのがどれだけ大変かわかってるの？ 競争率12倍だよ！

A : たしかに。「虎穴に入らざれば虎子を得ず」の心境だよ)

Jak trwoga, to do Boga. (直訳：不安なら、神に)

困ったときだけ、神頼みをする人を揶揄して用いる。

用例：

Przed egzaminem wstąpił do kościoła. Pech chciał, że spotkał proboszcza. — I co synku - jak trwoga, to do Boga! Tak? A w niedzielę to dlaczego nie uczestniczysz we mszy świętej?

(試験前、彼は教会を訪れた。あいにく、教区司祭と鉢合わせとなった。「どうしたんだい？ 不安な時の神頼みかい？ そうなんだろ？ じゃ、日曜日のミサに来ないのはどういうわけだい？」)

Jedna jaskółka wiosny nie czyni. (直訳：一羽の燕が春をつくるわけじゃない)

一つの幸運がその後の幸運を保証するものでもないということ。

用例：

A : Tak się cieszę, że Robert nie wypalił dzisiaj ani jednego papierosa. Może wreszcie rzuci ten nałóg?

B : Nie byłabym taka pewna. Jedna jaskółka wiosny nie czyni.

(A: うれしいことに、ロベルトは今日一本の煙草も口にしなかったのよ。これでようやくこの悪い習慣から抜け出せるかも。

B: 確約はできないわよ。早合点は禁物っていうじゃない)

Każda pliszka swój ogonek chwali. (直訳: どのセキレイも自分の尾を自慢する)

自分に関係するものを自慢する様を表す。「自画自賛」。

用例:

— Mój plecak jest najładniejszy — oznajmiła Marzenka.

— Nieprawda, mój! Ma takie błyszczące ozdóbki.

— Każda pliszka swój ogonek chwali — zirytowała się pani. — Nie licytujcie się, dziewczynki, wszystkie plecaki są ładne.

(「私のリュックが一番すてきよ」マジエンカは言った。「違うわ。私のが一番よ、こんなピカピカの飾りが付いているんだから。「自慢しあってるわね」先生はイライラした。「あなたたち、自慢合戦はやめなさい。どのリュックもすてきだから」)

Każdy jest kowalem swojego losu. (直訳: 各人は己が運命の蹄鉄工だ)

運命は切り開けるものであるということ。ラテン語 *Faber est quisque fortunae.* の翻訳。

用例:

Chcesz iść na medycynę? Trudno, męcz się, każdy jest kowalem swojego losu, ale pamiętaj, że będzie ci ciężko. To są strasznie trudne studia, a i praca potem niewdzięczna.

(医学部に行きたいのかい? まあ、頑張り給え。各人は己が運命の蹄鉄工だ。でも、試練が続くことを忘れないことだ。医学はとても辛い学問だ。そして仕事に就いても報われることはない)

Kłękajcie narody! (直訳: 民よ、跪け!)

感嘆している様子を表す。慣用句に近い表現。

用例:

Polska jako pierwsza wkroczyła na drogę demokratycznych przemian. Zyskaliśmy wolność, nie przelewając krwi. Kłękajcie narody! Oto zbliża się nowa epoka w dziejach Europy!

(ポーランドが最初に民主的変革の道に入った。我々は流血の惨事を経ることなく、自由を獲得した。見たまえ! ヨーロッパの歴史に新時代が到来しつつあるのだ)

Koniec wieńczy dzieło. (直訳: 終わりが作品を飾る)

どんな作品でも最後まで仕上げてこそ意味があるということ。「画竜点睛」, 「有終の美」。

用例:

Nigdy nie należy zostawiać pracy rozpoczętej i nie zakończonej. Gdyby ktoś z nas zrobił krzesło tylko o dwóch nogach, nie mógłby na nim siedzieć. Koniec wieńczy dzieło.

(始めた作業は決して投げ捨ててはいけません。私たちの誰かが脚が2本の椅子を作ったならば、それに坐ることができません。仕上げが肝腎ですね)

Kości zostały rzucone. (直訳: 賽は投げられた)

一度決めたことは遂行しなければならない, の意。紀元前49年, カエサルがルビコン川を渡ってローマに進軍する際に言ったといわれる。ラテン語 *Alēa lacta est.* の翻訳。

用例:

No więc kości zostały rzucone! Decyzja o wolnych wyborach zamknęła na zawsze epokę komunizmu w

Polsce.

(こうして、賽は投げられた。自由選挙実施の決定は、ポーランドの共産主義の究極的終焉を意味した)

Kowal zawinił, Cygana powiesili. (直訳：鍛冶屋が罪を犯しても、ロマ (ジプシー) が吊られた)

濡れ衣を着せられること。Kowal zawinił, a ślusarza powiesili. (鍛冶屋が罪を犯しても、金具取付工が吊られた) ともいう。

用例：

To przecież nie ja zbiłem ten wazon, a wszystko jak zwykle na mnie — żalił się Jacek. — Kowal zawinił, Cygana powiesili — mruczał pod nosem.

(「だってこの花瓶を壊したのはほくじゃないんですから。いつでも、ほくのせいにされてしまう」ヤツェクは泣きごとを言った。「濡れ衣だ」とつぶやいた)

Kropla drąży skalę. (直訳：滴は岩を穿つ)

どんな些細なことであっても、続けていれば成果が現れるということ。「雨垂れ石を穿つ」。

用例：

Zobacz, ile musi trenować sportowiec, zanim pokaże się światu na olimpiadzie. Kropla drąży skalę.

(見給え、スポーツ選手がオリンピックで世界に出るまでにどれほど鍛錬を重ねるか。雨垂れ石を穿つ、ということだ)

Kruk krukowi oka nie wykole. (直訳：鳥は別の鳥の目をつつかない)

ライバル同士はお互いに危害を加えることはしないということ。「同悪相助く」「類は友を呼ぶ」。

用例：

Pasjonaci historii, Maciek i Michał, zawzięcie kłócili się o szczegóły bitwy pod Grunwaldem. Każdy był przekonany, że ma rację. — Dobrze, że mieczy nie mają, bo by się pozabijali — powiedział Tadek. — Coś ty, kruk krukowi oka nie wykole, zaraz się pogodzą — odparł Julek.

(歴史狂のマチェクとミハウがグルンヴァルトの闘いの細かい点をめぐって熱く意見を戦わせていた。双方が自分の側の主張が正しいと確信していた。「二人が剣を持っていなくてよかったよ。殺し合いになっていたかもしれないだろ」タデクが言った。「何を言ってるんだい。ライバル同士がそんなことをするものか。すぐに仲直りするよ」ユレクが言い返した)

Kto chce psa uderzyć, zawsze kij znajdzie. (直訳：犬をぶとうとする者には、いつも棒切れが見つかる)

ある人を非難したいと思う者には、その口実が容易に見つかるものだという。Kto chce psa uderzyć, ten zawsze kij znajdzie. ともいう。

用例：

A : Co jej to dziecko zawiniło, że tak je traktuje? Zobacz, teraz zabroniła Olkowi spotkać się z kolegami za to, wszedł w butach na dywan.

B : Wiesz, że ona go nie cierpi. Każdy powód jest dobry, żeby chłopcu dokuczyć. Kto chce psa uderzyć, zawsze kij znajdzie.

(A : 彼女がその子どもを足蹴にするのはどうして? 見てよ、オレクが靴を履いて絨毯の上にあがったから、友だちに会わせないと言っているわ。

B : 彼女にはオレクが我慢ならないのね。児童虐待のためなら、理由なんかなんでもいいのね。「犬をぶとうとする者には、いつも棒切れが見つかる」ってわけね)

Kto daje i odbiera, ten się w piekle poniewiera. (直訳：与えておきながら、取り返す者は、地獄で辛酸を舐め

る)

あげた物を取り戻すような人を非難する言葉。

用例：

— Schudłam prawie dwa kilo, więc oddaj mi tę spódniczkę w kratkę — powiedziała Elwira.

— Kto daje i odbiera, ten się w piekle poniewiera — mruknęła Martyna i wyjęła z szafy spódnicę.

(「2キロほど痩せたから、あのチェックのミニスカートを返してちょうだい」エルヴィラは言った。「遣っておいて取り戻す人は地獄で辛酸を舐めるわよ」とマルティナはぶつぶつ言い、スカートをタンスから取り出した)

Kto mieczem wojuje, ten od miecza ginie. (直訳：剣で闘う者が剣で死す)

敵を攻略しようと用いた手法で、自分がやられてしまう喩え。*Kto mieczem wojuje, od miecza ginie.* と言うこともある。新約聖書マタイの福音書第26章52の「あなたの剣をもとの所におさめなさい。剣をとる者はみな、剣で滅びる」(*Schowaj miecz swój do pochwy, bo wszyscy, którzy za miecz chwytają, od miecza giną.*) が出所。

用例：

Tak długo mścił się na swoich nieprzyjaciółach, próbując skłócić ich ze sobą, aż sam padł ofiarą czyjejś intrygi. Kto mieczem wojuje, ten od miecza ginie.

(彼は敵同士を仲違いさせようと試みることで長らく報復してきたが、ついには自分自身が何者かの策略の犠牲となった。「剣で闘う者が剣で死す」というわけだ)

Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach. (直訳：頭に持たない人は、足に持つ)

何かをやり忘れた人は、そのために戻らざるをえないということ。

用例：

— A pamiętałaś o soli? — zapytała mama.

— A skąd, znowu zapomniałam — roześmiała się Kinga — Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach, już leceć — zawołała.

(「で、塩のことは忘れてないかしら？」母親が尋ねた。

「えっ、また忘れちゃった」キングは笑った。「『頭に持たない人は、足に持つ』。すぐに買いに行くわ」と答えた)

Kto pod kim dolki kopie, ten sam w nie wpada. (直訳：誰かに穴を掘る者は、自分自身がその穴に落ちる)

他者を貶めようとする者は、しばしば自分自身が犠牲者となるということ。「天に唾する」「人を呪わば穴二つ」。以下の用例では、表題の諺を少し変えて用いている。慣用句に近い諺と言えよう。

用例：

Tak się starałem, żeby polepszyć sytuację pracowników, żeby nie dopuścić do strajku, żeby zakład wyszedł z długów, a tu masz — kopali pode mną dołki. Wysłali jakiś donos do ministerstwa, zaczęli opowiadać, chcę na nich dorobić. To już wolałem odejść i mieć święty spokój.

(従業員の待遇を改善し、ストライキに入らぬよう、また会社が負債から脱却できるよう、私は努力してきた。それなのに、恩を仇で返されたような思いだ。従業員は、私が彼らを搾取しているとお上に告発を始めたのだ。もう逃げだして、放っておいてもらいたいと思ったよ)

Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje. (直訳：早起きする者に神様は施しを与える)

早起きを励行する人を称える言葉。「早起きは三文の徳」。

用例：

Babcia obudziła Kasię o świcie.

— Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje. Chciałaś iść ze mną na gzyby, to wstawaj! — zawołała. Wnuczka zerwała się i już po chwili rażno maszerowały do lasu.

(お祖母さんはカシャを朝まだきに起こした。

「早起きは三文の徳だよ。お祖母ちゃんと一緒にキノコ採りに行きたかったんだろ。だったら起きなさい!」と言った。カシャは飛び起きた。二人はすぐに森に向かった)

Kto się lubi, ten się czubi. (直訳：好き同士だから、喧嘩にもなる)

親しい者同士では喧嘩はつきものだという事。ラテン語 *Amantium irae amōris integrātiō est.* の翻訳。

用例：

— Znowu się pokłóciliście? — zdziwiła się Gosia. — Jak tak pójdzie, przestaniecie się spotykać. — To nic poważnego — zapewniała Majka. — Przecież kto się lubi, ten się czubi.

(「また喧嘩?」ゴシャは驚いた。「このままだと、喧嘩別れになるわね」。「全然問題じゃないわ」マイカは自信を持って言った。「だって、喧嘩するほど仲がいいっていうじゃない」)

Kto wiatr sieje, zbiera burzę. (直訳：風を蒔く者は、嵐を集める)

悪い行いをした者には、悪い結果がつきものだとの戒め。「因果応報」。

用例：

Wiedziałem, że wszyscy się od niego odwrócą. Kto wiatr sieje, zbiera burzę. Czy on sobie wyobrażał, że będziemy go kochać za to nas obmawia?

(皆が彼にそっぽを向くことはわかっていた。自業自得だ。ぼくらの悪口を言って、それでも愛されるとでも彼は思っていたのであろうか)

Lepiej z mądrym zgubić, niż z głupim znaleźć. (直訳：愚者と共に発見するよりは、賢者と共に喪失する方がよい)

賢い人と付き合うことは、得るところがないように見えても、実は有益であるということ。

用例：

Nie zajęliśmy pierwszego miejsca w tym konkursie, ale za to ilu rzeczy się dowiedziałam! A to wszystko dzięki Agnieszce, która jest po prostu chodzącą encyklopedią. Wiadomo, że lepiej z mądrym zgubić, niż z głupim znaleźć.

(私たちはこのコンクールで1位になれなかったけど、代わりに私はどれだけのことを学んだことか! これも全部、ずばり生き字引のアグニェシュカのおかげよ。「愚者と共に発見するよりは、賢者と共に喪失する方がよい」ってわけね)

Lepsze jest wrogiem dobrego. (直訳：“より良い”は“良い”の敵なり)

良く出来あがったものは、そのままにしておくのがよい。より良くしようとすると、逆の結果を招いてしまう場合があるということ。

— Instalował coś w tym komputerze, chociaż mu mówiłem, że wszystko w nim działa tak, jak trzeba. No i, oczywiście, niechcący skasował trzy programy... Lepsze jest wrogiem dobrego.

(彼には、このコンピュータは万事OKだと言っていたのに、何かインストールしたようだ。で、当然、不注意でプログラムを3つ消去してしまうはめに。藪蛇だよ)

Licho nie śpi. (直訳：悪霊は眠っていない)

よくないことは、いつでも起こりうる、という戒め。

用例：

Ubezpieczył się na wypadek choroby, bo лихо nie śpi. Nigdy nic niewiadomo.

(彼は病気の場合に備えて保険に入った。よくないことは、いつでも起こりうるからだ。いつ何どき、何が起こるかわからないものだ)

Łaska pańska na pstrym koniu jedzie. (直訳：地主の寵愛は斑入りの馬に乗って行く)

高貴な人からの寵愛は変わりやすいということ。

用例：

A : Mamo, dlaczego Janek nie pozwala mi już się kąpać w ich basenie? Przecież nic złego im nie zrobiłem.

B : Nie wiesz, jak to jest, łaska pańska na pstrym koniu jedzie. Wczoraj byłeś jego kolegą, dziś już nie jesteś.

(A : お母さん、どうしてヤネクはぼくに彼らのプールで水浴びをさせてくれないの？ だって、ぼく彼らに何も悪いことしていないのに。

B : 上の人間は気紛れだということを知らないの？ お前は昨日はヤネクの友だちだったけど、今日はどう違うということよ)

Masz babo placek. (直訳：女よ、ほらパンケーキだ)

災難(あるいは不注意)が原因で困った状態に陥った際に用いられる。

民話では、悪魔が悪事を働く際、女を利用する場合がある。女が報酬(パンケーキや靴など)を受け取りに来ると、悪魔は女を水責めにしたり、財産を没収したりする。この諺は悪魔の捨て台詞に由来。*Masz, babo, placek.* のように、読点を入れて書く場合もある。

用例：

A : A co ty tu robisz? Miałeś wyjść po babcię na dworzec.

B : Ojej! Na śmierć zapomniałem.

A : No to masz babo placek! I co my teraz zrobimy?

(A : お前、ここで何をしてるんだい？ お祖母ちゃんを駅に迎えに行くはずだろ。

B : しまった！ すっかり忘れていたよ。

A : おいおい、どうするんだい？)

Mądry głowie dość dwie słowie. (直訳：賢い頭には2語で充分)

賢い人には多くを説明する必要がないということ。「一を聞いて十を知る」。

用例：

Mama tylko raz pokazała Kasi, jak się robi na drutach, a dziewczynka w mig zaczęła nabierać oczka, tak że nie trzeba jej było niczego powtarzać. Mądry głowie dość dwie słowie.

(お母さんはカシャに一度だけ、編み物のやり方を教えた。カシャはすぐに編みはじめたので、何も繰り返し教えることはなかった。呑みこみが早かったというわけだ)

Mądry Polak po szkodzie. (直訳：失敗の後の賢いポーランド人)

軽率な判断から失敗を冒すが、その失敗が教訓となるということ。「後悔先に立たず」。

用例：

— Przypomniałem sobie o szczepionce przeciw grypie dopiero wtedy, gdy w kraju szalała epidemia i szczepienie było już za późno. No cóż, mądry Polak po szkodzie — pomyślałem, gdy zaczęło łamać mnie kościach.

(私が流感の予防接種について思い出したのは、国中で流感が猛威を振るい、予防接種がもう手遅れとなっ

た時だった。つまり、後悔先に立たず、というわけだ。節々が痛み出してから、そう思った次第)

Miłe złego początki, lecz koniec żaloszny. (直訳：悪事の良き始まり、しかし残念な結末)

悪しきことでも最初は影響がないことが多い。しかし、結末は悲惨だという戒め。

用例：

A：Co? Ty palisz?

B：Mam 20 lat i mogę robić, co mi się żywnie podoba.

A：No pewnie, ale pamiętaj: Miłe złego początki, lecz koniec żaloszny. Przypomnisz sobie naszą rozmowę za kilkanaście lat.

(A：何？ 煙草を吸うの？)

B：ぼくは20歳だから、好きなことは何でもしてもいいとわけさ。

A：まあ、たしかに。でも、「悪事の良き始まり、しかし残念な結末」ということは覚えておきなさい。十数年後には私たちが話したことを思い出すでしょう)